

KERLY RANDLANE, PhD

MAKSUNDUSE JA TOLLI ÜLDKURSUS: MAKSUNDUS

Toetav õppematerjal õpetajale

KERLY RANDLANE, PhD

MAKSUNDUSE JA TOLLI ÜLDKURSUS: MAKSUNDUS

Toetav õppematerjal õpetajale

SISEKAITSEAKADEEMIA
ESTONIAN ACADEMY OF SECURITY SCIENCES

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Maksustamise olemus ja eesmärk	6
2. Maksu- ja Tolliamet	11
3. Eesti maksusüsteem: kohalikud ja riiklikud maksud	17
4. Maksuvõlad: tasumine ja sissenõudmine	27
5. Maksuõigusrikkumised	33

SISSEJUHATUS

Riigi eksisteerimine ei ole võimalik ilma rahaliste allikateta, mis kataks riigivalitsemise kulud. On isegi väidetud, et rahumeelsete naabrite korral võib riik tulla pikka aega toime ilma riigikaitsekohustusega, kuid ilma maksu kogumiseta variseb ta seevastu ruttu kokku (Alexy 2001). Sestap on maksude maksmine riigi elanike jaoks üks peamisi kohustusi riigi ees. Seejuures puudub aga maksude tasumisel otsene vastutasu ning riigil ei ole mingit kohustust kasutada maksudest laekunud raha konkreetse maksu tasunud inimese huvides. Nii näiteks toimib sotsiaalmaks solidaarsuse põhimõttel, et hajutada riskid kogu maksukohustusega hõlmatud sihtrühma ulatuses (Lehis 2012: 256). Kuigi vastuhüve saamine eeldab haigestumist või pensioniikka jõudmist (Sotsiaalmaksuseadus), puudub konkreetne seos isiku makstud maksude ja saadava vastuhüve vahel. Nii näiteks kasutatakse laekunud maksutulud ka nende inimeste ravimiseks, kes ise tööl ei käi. Niisugune isik võib olla näiteks kindlustatud isikuga võrdsustatud isik (nt rase naine, riiklik pensionär, õpilane, üliõpilane), kelle eest sotsiaalmaksu ei maksta, kuid kellel on õigus ravikindlustusele (Ravikindlustuse seadus). Lisaks võib olla inimesi, kes oma elu jooksul raviteenuseid ei kasuta, ja samas ka inimesi, kes ei jõuagi pensionikka. Seega ei tekita maksude maksmine riigil sõltuvust maksumaksjast.

Lisaks maksukogumise olulisusele riigi jätkusuutlikkuse tagamisel on tollil tähtis ülesanne ka ühiskonna kaitsjana. Toll kaitseb tarbijaid ohtlike kaupade ja terviseriskide eest ning loomi ja keskkonda taime- ja loomahaiguste eest. Hoitakse ära õnnetusi ning ollakse esimene kaitseliin ohtlike kaupade üle piiride liikumisel peituvate ohtude eest, võideldes muu hulgas organiseeritud kuritegevuse ja terrorismiga. Tänu tolli valvsusele on Euroopas müüdavad importkaubad – alustades mänguasjadest ning lõpetades toidu ja ravimitega – ohutumad.

Traditsiooniliselt on tolli ülesanne euroliidus koguda imporditavatelt kaupadelt tollimakse, aktsiise ja käibemaksu, kuid sellele on tänapäeval lisandunud terve hulk uusi kontrole, mis on seotud eelkõige ohutuse ja turvalisusega. Kasvav turism ja uued ärimudelid, nagu e-kaubandus ja e-äri, muudavad kaubanduse olemust ning teevad äritegevuse keerulisemaks. Need muutused nõuavad nüüdisaegsemaid e-keskkondi, tollikontrolli toiminguid, uute tehniliste kontrollivahendite kasutuselevõttu ning tolliametnike paremaid teadmisi. Salakauba vastu võitlemine on tolli pidev töö, kus erilist tähelepanu pööratakse illegaalsete aktsiisikaupade avastamisele. Lisaks sellele, et illegaalsetelt kaupadelt jäävad riigil maksud saamata, võivad need ohustada nii ühiskonda kui ka tarbijaid.

Selle õppematerjali koostamisel peeti eelkõige silmas eesmärki panna kokku niisugune õppematerjal, mis toetaks ühelt poolt sisekaitseõppe valdkondliku eesmärgi saavutamist tervikuna, teiselt poolt aitaks kaasa õpilase kujunemisele vastutustundlikuks maksumaksjaks ning oleks õpetajale abiks nii seatud eesmärkide saavutamisel kui ka tundide plaanimisel ja andmisel.

Õppematerjal on jagatud kahe üldteema vahel: maksundus ja toll, mis omakorda on jagatud väiksemateks alateemadeks. Iga alateema puhul on käsitletud eesmärgi, märksõnu, erialatermineid ning metoodilisi nõuandeid õpetajale ja ülesandeid õpilastele.

Maksunduse kursus (18 tundi) on jaotud viieks teemaks:

- 1) maksustamise olemus ja eesmärk (2 tundi);
- 2) Maksu- ja Tolliamet (2 tundi);
- 3) Eesti maksusüsteem: kohalikud ja riiklikud maksud (8 tundi);
- 4) maksuvõlad: tasumine ja sissenõudmine (4 tundi);
- 5) maksuõigusrikkumised (2 tundi).

Maksu- ja tollikursuse (35 tundi) läbimise järel õpilane:

- 1) mõistab maksu- ja tollipoliitika üldpõhimõtteid;
- 2) tunneb valdkonna põhimõisteid;
- 3) on teadlik maksude kehtestamisest ja nende vajalikkusest riigi eksisteerimise seisukohast lähtuvalt;
- 4) mõistab maksuhalduri rolli ja ülesandeid ühiskonnas ning sellest tulenevalt maksumaksja õigusi ja kohustusi;
- 5) oskab nimetada ja selgitada tolliprotseduure;
- 6) mõistab kaupadele pandud keeldude ja piirangute põhjuseid;
- 7) oskab kasutada Eesti tollitariifistikku ning arvutada tollimakse;
- 8) teab aktsiisikaupade regulatsioone ja kontrollimeetmeid.

Kasutatavad allikad

1. R. Alexy (2001). Põhiõigused Eesti põhiseaduses. Juridica eriväljaanne, lk 5–96
2. L. Lehis (2012). Maksuõigus. Juura
3. Ravikindlustuse seadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019136>
4. Sotsiaalmaksuseadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/107122018019>

1. MAKSUSTAMISE OLEMUS JA EESMÄRK

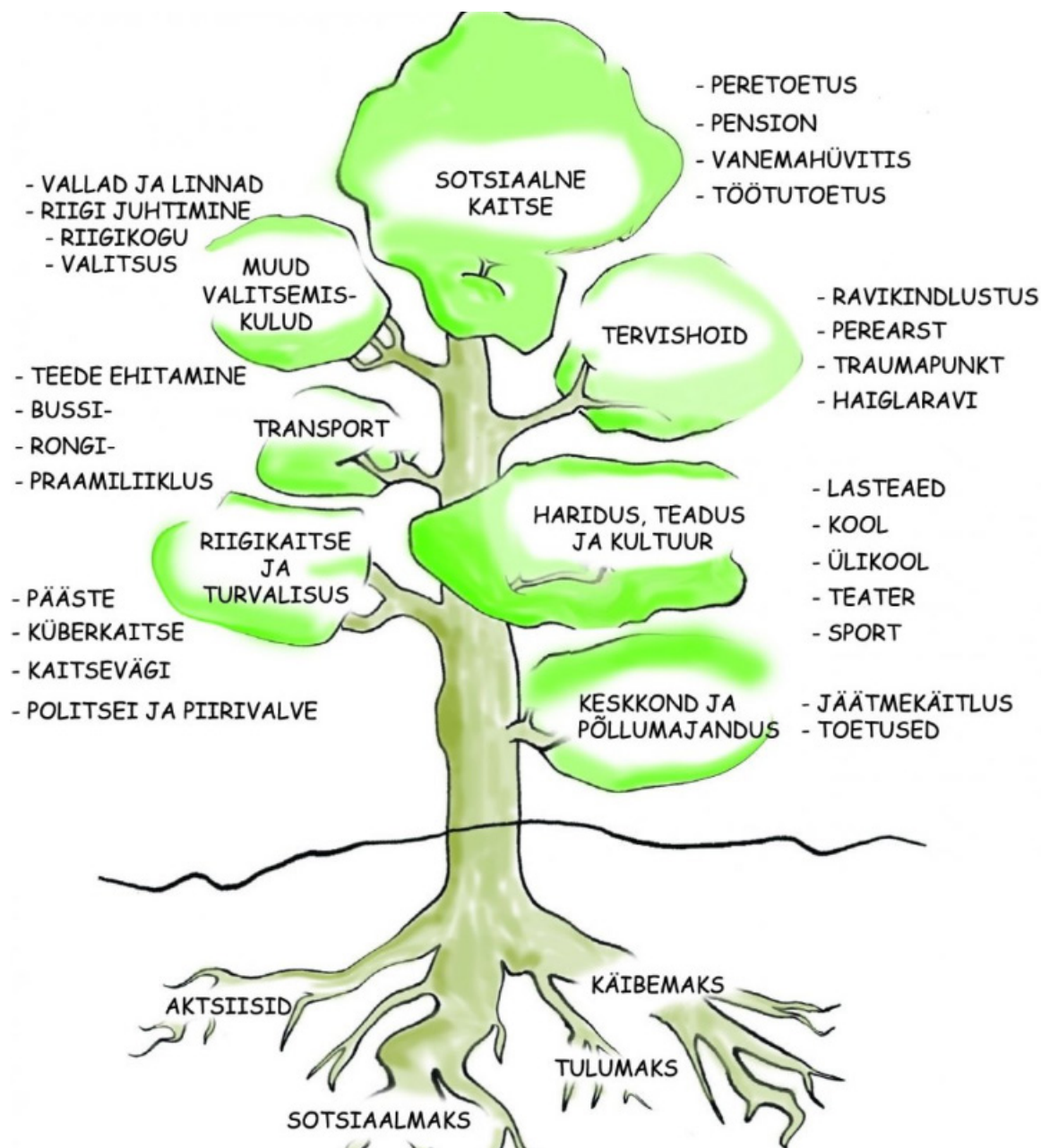
Maksud ja maksustamine ei ole tänapäevase ühiskondliku elukorraldusega kaasnev uus nähtus, vaid see on eksisteerinud kogu teadaoleva aja jooksul; vähemalt seni kaua, kuni on olnud olemas organiseeritud valitsused. Maksukorraldus on riigi sõltumatuse märk ja üldise majanduspoliitika osa. Maksude toel rahastatakse riiklikke kulusi ja jaotatakse ümber tulu. Maksustamine annab riigile finantsjõu ning sellest sõltub tervikuna nii riigi kui ka tema elanike heaolu. Nagu enamikus teistes riikides on ka Eestis maksud kõige suurem eelarve tuluallikas. Vaatamata sellele, et maksude kehtestamise peamine eesmärk on saada riigi, linna või valla ülesannete täitmiseks vajalikku raha, võib maksul olla teisigi eesmärke. Nii näiteks on sotsiaalmaks sihtotstarbeline maks (ravi- ja pensionikindlustuse tagamiseks) ning aktsiisid (tarbimise mõjutamiseks) ja tollimaks (siseturu kaitseks) regulatiivsete eesmärkidega. Maks on seega maksumaksjale pandud rahaline kohustus, mis on täitmiseks kohustuslik, sellel puudub otsene vastutasu maksumaksja jaoks ning selle täitmine on tagatud riigi sunniga (Maksukorralduse seadus).

Maksustamisel lähtutakse maksevõimelisuse põhimõttest (*ability to pay principle*), mille kohaselt maksustatakse võimalikult paljusid majandustegevuse resultaate isiku maksevõimelisuse järgi (Eesti Vabariigi põhiseadus, kommenteeritud väljaanne VIII ptk). Maksevõime peamised avaldumise vormid on tulu, omand ja tarbimine (Lehis 2012: 62). Maksustamise alla langevad need isikud, kes sissetuleku, tarbimise või omandi tõttu on maksevõimelised.

Kuna maksude maksmine on üks riigi elanike tähtsamaid kohustusi riigi ees, siis on riigi ja üksikisiku vahelised suhted reguleeritud ka põhiseaduslikul tasandil. See praktika on riigiti küll üsna erinev (Eesti Vabariigi põhiseadus, kommenteeritud väljaanne VIII ptk). Eesti Vabariigi põhiseaduses on reguleeritud maksud peamiselt neljas sättes: § 106; § 110; § 113; § 157. Põhiseaduse § 106 keelab maksude küsimusi panna rahvahääletusele; § 110 keelab Vabariigi Presidendi seadlusega kehtestada, muuta ja tühistada riiklikke makse kehtestavaid seadusi; § 113 kohaselt tuleb kõik avalik-õiguslikud rahalised kohustused kehtestada seadusega; § 157 annab kohalikule omavalitsusele õiguse kehtestada ja koguda makse ning panna peale koormisi.

Kui kohalikke makse kogub kohalik omavalitsus, siis on riiklike maksude ja tollitulude kogumine Maksu- ja Tolliameti ülesanne. Maksuraha kogumist ja selle kasutamist näitlikustab maksupuu (joonis 1), mille juured moodustavad neli suurimat maksu: tulumaks, sotsiaalmaks, aktsiisid ja käibemaks. Maksupuu võra näitab aga maksuraha kasutamist, kus rohelised oksad on proportsionaalses vastavuses maksuraha kulumisega puul nimetatud valdkonnale. Seejuures märgib Maksu- ja Tolliamet, et kui üks puu juureosa saab kannatada näiteks maksupettuse tõttu, kannatab kogu puu ja mõni oks puu võras võib selle tõttu isegi närbuda.

Maksud maksmine on meie ühiselt valitud ühiskondlik kokkulepe, mis tagab riigi toimimise ja võimaldab igale inimesele sotsiaalseid garantiisid.

Joonis 1. Kuidas tekib ja kuhu läheb riigi raha?

Allikas: Maksu- ja Tolliamet: <https://www.emta.ee/et/eraklient/maksukorraldus-maksususteem/eesti-maksususteem/kuidas-tekib-ja-kuhu-laheb-riigi-raha>

Õpitulemused: õpilane

- 1) teab maksustamise eesmärki ja seda, milleks maksuraha kogutakse;
- 2) mõistab maksude tasumise vajadust avalike teenuste ja kaupade pakkumisel.

Mõisted:

- 1) **maks** (*tax*) – seadusega või kohaliku omavalitsuse määrusega avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks või selleks vajaliku tulu saamiseks maksumaksjale pandud rahaline kohustus, mis kuulub täitmisele

ettenähtud korras, suurus ja tähtaegadel ning millel puudub otsene vastutasu maksumaksja jaoks (Maksukorralduse seadus (MKS) § 2);

- 2) **maksukohustuslane** (*taxable person*) – isik, kellel on seadusest tulenev maksukohustus. Maksukohustuslaseks on maksumaksja, maksu kinnipidaja ja muu isik, kes vastutab maksumaksja või maksu kinnipidaja maksukohustuse eest (MKS § 6 lg 1);
- 3) **maksumaksja** (*taxpayer*) – isik, kellel on maksuseadusest tulenev kohustus maksu maksta. Maksu maksjaks võib olla nii füüsiline või juriidiline isik kui ka riigi-, valla- või linnaasutus, kes peab täitma maksukohustusega seotud rahalisi ja mitterahalisi kohustusi (MKS § 6 lg 2);
- 4) **maksu kinnipidaja** (*withholding agent*) – isik, kes on kohustatud teise isiku tasumisele kuuluva maksumussumma kinni pidama ja selle määratud kontole tasuma. Tavapäraselt on selleks isikuks tööandja ehk isik, kellel on kontroll maksuobjekti üle (Maksukorralduse seaduse seletuskiri; MKS § 6 lg 3). Maksu kinnipidaja ehk tööandja peab töötajale tehtud väljamaksetelt (töötasult) kinni kinnipeetavad maksud (tulumaks) ja sundkindlustusmaksed (kohustuslik kogumispensionimakse, töötuskindlustusmaks) ning kannab need üle Maksu- ja Tolliameti pangakontole.

Kasutatavad allikad

1. Eesti Vabariigi põhiseadus, kommenteeritud väljaanne (2008). Juura, lk 566–573
2. Maksu- ja Tolliamet: <https://www.emta.ee/et/eraklient/maksukorraldus-maksususteeem/eesti-maksususteeem/kuidas-tekib-ja-kuhu-laheb-riigi-raha>
3. Maksukorralduse seadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/106112019009>
4. Maksukorralduse seaduse seletuskiri: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/maksu-ja-tollipoliitika>
5. Meie raha: <http://kalkulaator.meieraha.ee/#>
6. Video „Saamata jäänud osa”: <https://www.youtube.com/watch?v=X0SMJXrOr7Q>

Teema käsitlemine (2 tundi)

- I. Eelhäälestus (15–20 min)
Ülesanne 1. Bingo
- II. Õppimine (60 min)
Maksu mõiste ja maksustamise olemus. Maksude reguleerimine põhiseaduslikul tasandil
Ülesanne 2. Maksud Eesti Vabariigi põhiseaduses
Kaasuste lahendamine
Ülesanne 3. Maksude kehtestamine
Maksuraha kasutamine avalike teenuste pakkumisel. Kust raha tuleb ja kuhu läheb (<http://meieraha.ee/view/10>)?
Ülesanne 4. Kuhu minu raha läheb?
- III. Kokkuvõte (10 min)
Video saamata jäänud maksurahast, mille kohaselt jääb Euroopa riikidel iga päev maksupettuste ja maksudest kõrvalehoidmise tõttu saamata ligi viiendik rahast (<https://www.youtube.com/watch?v=X0SMJXrOr7Q>).
Tund lõpeb lühikese aruteluga.

Ülesanne 1. Bingo

1. Jagage õpilastele ülesanne paberil.
2. Õpilased tõusevad püsti ning otsivad aktiivselt klassist õpilast, kes oskab mõnele küsimusele vastata. Küsimuse sisu ja vastust ei arutata. Küsimuse ruutu kirjutatakse õpilase nimi, kes kinnitas, et teab vastust.

- Kui kõik ruudud on täidetud (võimaluse korral nimed ei kattu), hüüab õpilane valju häälega „Bingo”. Esimesena lõpetanud võiks premeerida (nt kontrolltööle lisapunkt vms).
- Kui kõigil õpilastel on ülesanne täidetud, hakkab õpetaja küsimustele vastuseid otsima. Küsitakse õpilasi, kelle nimed on küsimuse ruutu kirjutatud. Eeldatavasti tekib elav diskussioon ning õpilased on uuele teemale häälestatud ja avatud.

Kes teab midagi maksudest?	Kes teab, mis ministeeriumi haldusallas kuulub Maksu- ja Tolliamet?	Kes teab, kui suure osa (%) moodustavad maksud riigieelarvest?	Kes teab, mis on Eesti rahvuslik rikkus?
Kas keegi teab, kes on Maksu- ja Tolliameti peadirektor?	Kas keegi teab, kuidas maksud kehtestatakse?	Kas keegi teab, kes juhib ministeeriumi, mille haldusallas kuulub Maksu- ja Tolliamet?	Kes oskab nimetada mõnd maksu?
Kas keegi teab, mis vahe on riigilõivul ja maksul?	Kes teab, millega tegeleb Maksu- ja Tolliamet?	Kas keegi teab ajaloost mõnda maksu kogumise viisi?	Kas keegi teab, mis on ümbrikupalk?
Kes on saanud mingit kasu maksudest?	Kes teab, mis on maksusüsteem ja millest see koosneb?	Kas keegi oskab nimetada mõnda kehtivat kohalikku maksu?	Kes teab, miks on meil vaja makse?

Ülesanne 2. Maksud Eesti Vabariigi põhiseaduses

Õpilased leiavad iseseisvalt Eesti Vabariigi põhiseadusest (PS) makse puudutavad sätted ja kirjutavad need välja. Vihjena võib öelda ligikaudse arvu. Seejärel arutatakse, mis on iga sätte mõte ja mida sellega reguleeritakse.

Ülesanne 3. Maksude kehtestamine

Kaasuste lahendamisel toetutakse Eesti Vabariigi põhiseadusele. Ülesanne lahendatakse kas üksi-, paaris- või rühmatööna õpetaja otsuse järgi. Juhtumid võib ka rühmade vahel ära jagada. Nende läbitöötamise järel tutvustab iga rühm klassile oma kaasust ja lahendit, mida arutatakse ühiselt.

- Vabariigi Valitsuse määrusega kehtestatakse uus riiklik maks nimetusega A, mis isiku sissetulekust olenemata on füüsilisele isikule 50 eurot kuus iga jalatsipaari pealt.
Kas see on õiguspärane? Põhjendage ja lisage viide Eesti Vabariigi põhiseaduse vastavale normile.
- Kuna olukord Vabariigi Valitsuses on väga keeruline ja probleem seisneb just maksupoliitika küsimustes, otsustati, et ei korraldata erakorralisi valimisi, vaid maksude küsimuses viiakse läbi rahvahääletus. Rahvahääletusel küsiti inimeste käest, kas langetada kütuse aktsiisi ja tõsta tulumaksumäära või jätkata nagu seni. Kas rahvahääletuse korraldamine maksude küsimuses on õiguspärane? Põhjendage ja lisage viide Eesti Vabariigi põhiseaduse vastavale normile.
- Järgmise aasta esimeses kvartalis plaanib rahandusminister kinnitada määruse, mille kohaselt peaksid kõik Eesti kodanikud, kellel pole 30aastaseks saades vähemalt üht last, maksma lastetuse maksu (uus riiklik maks).
Kas ministri määrus on õiguspärane? Põhjendage ja lisage viide Eesti Vabariigi põhiseaduse vastavale normile.

Ülesanne 4. Kuhu minu raha läheb?

Üksitöö. Maksukalkulaatoriga „Meie raha“ (<http://kalkulaator.meieraha.ee/#>) saab kasutaja võimaluse hinnata, kui suur on tema isiklik ja tegelik maksukoormus. Hoolimata sellest, et gümnaasiumiõpilastel üldjuhul regulaarset igakuist sissetulekut pole, saavad nad siiski praktiliselt läbi mängida, kui suur on nende võimalik maksukoormus valitud sissetuleku suuruse juures ja kuhu läheb eelarves maksuraha (kui palju valitsusaparaadile, riigikaitsele, haridusele, sotsiaalkaitsele jt valdkondadele).

Kordamisküsimused

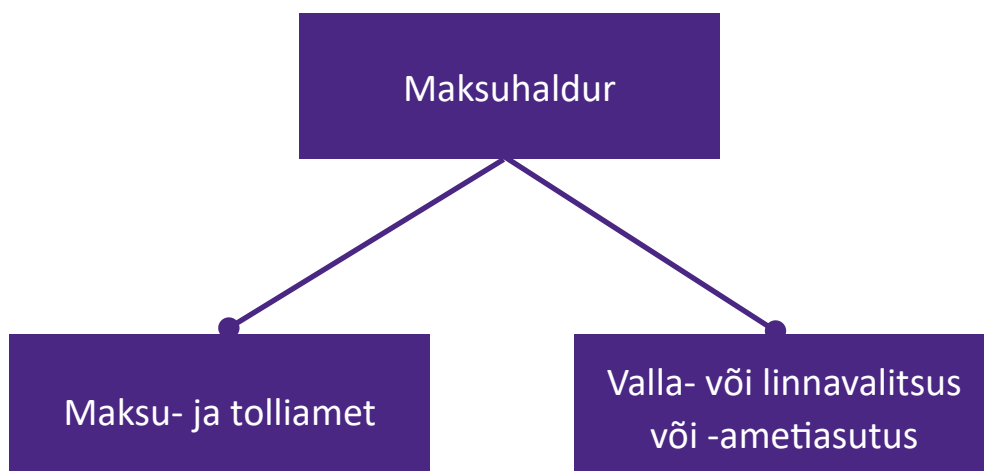
1. Selgitage mõiste „maks“ tähendust. Nimetage selle kolm omadust.
2. Mis on maksustamise eesmärk?
3. Kuidas riiklikud maksud kehtestatakse?
4. Mille poolest erineb maks lõivust?
5. Maksukorralduse seaduse §-s 2 on sätestatud maksu mõiste, mille kohaselt puudub maksu tasumisel otsene vastutasu maksumaksja jaoks. Samas kehtib Eestis praegu maks, millel on maksumaksja jaoks kaudne vastutasu. Mis riiklik maks see on ja mis on vastutasu?

2. MAKSU- JA TOLLIAMET

Maksu- ja Tolliamet on Rahandusministeeriumi valitsemisasalas olev valitsusasutus, kes tegeleb riigitulude haldamise, riikliku maksu- ja tollipoliitika rakendamise ning ühiskonna ja seadusliku majandustegevuse kaitsmisega (Maksu- ja Tolliameti põhimäärus § 1, § 6). Maksu- ja Tolliametil on seega kaks peamist ülesannet: koguda kokku nii riigi maksutulud kui ka kaitsta ühiskonda varimajandusest tulenevate ohtude eest.

Maksu- ja Tolliameti põhimääruse § 7 kohaselt on ameti peamised ülesanded riiklike maksude ja muude rahaliste kohustuste täitmise üle arvestuse pidamine; maksuasjade menetlemine; maksukontrolli läbiviimine; maksuvõlgade sissenõudmine; maksuvõla tasumise ajatamine; maksuvõla mahakandmine ja kustutamine; enammakstud summade tagastamine ja tasaarvestamine; seadusliku kaubanduse hõlbustamine; kaupade ebaseadusliku käitlemise tõkestamine; tollialaste õigusaktide rakendamine ja nendest kinnipidamise tagamine; ühiskonna ja majanduse kaitsmine; maksu- ja tollialaste süütegude ennetamine, tõkestamine ja avastamine; riikliku sunni kohaldamine tollialaste õigusaktide ja maksuseaduste rikkujate suhtes; ameti tegevusvaldkonda puudutavate õigusaktide eelnõude kohta arvamuste andmine; vaiete ja kaebuste menetlemine; isikute juhendamine ja informeerimine maksunduse ja tolli küsimustes; kohtumenetluses osalemine; rahvusvahelise maksu- ja tollialase infovahetuse korraldamine; väliskaubandusstatistikaks vajalike andmete kogumine ja töötlemine; välislepingutega võetud maksu- ja tollialaste kohustuste täitmise tagamine; hasartmängude tegevuslubade ja korralduslubade väljaandmine ning tegutsemine hasartmängu järelevalveasutusena; koostöö teiste ametiasutuste ja organisatsioonidega nii riigisisisel kui ka rahvusvahelisel tasandil. Seega korraldab Maksu- ja Tolliamet riiklikku järelevalvet ning kohaldab riiklikku sundi.

Seejuures nimetatakse Maksu- ja Tolliametit kui maksumenetluse korraldajat ka maksuhalduriks. Samas hõlmab maksuhalduri nimetus lisaks Maksu- ja Tolliametile ka kohaliku omavalitsuse üksust (joonis 2), kes korraldab kohalike maksude kogumist (Kohalike maksude seadus (KoMS) § 3 lg 1). Maksuhalduriks nimetatakse niisiis täidesaatva riigivõimu või kohaliku omavalitsuse esindajat, kelle ülesanne on jälgida maksuseaduste täitmist (Lehis 2012: 104). Nii on riiklike maksude maksuhalduriks Maksu- ja Tolliamet, kes haldab riiklikke makse, ning kohalike maksude maksuhalduriks kohalik omavalitsus, kes haldab kohalikke makse (MKS § 5 lg-d 1–2).

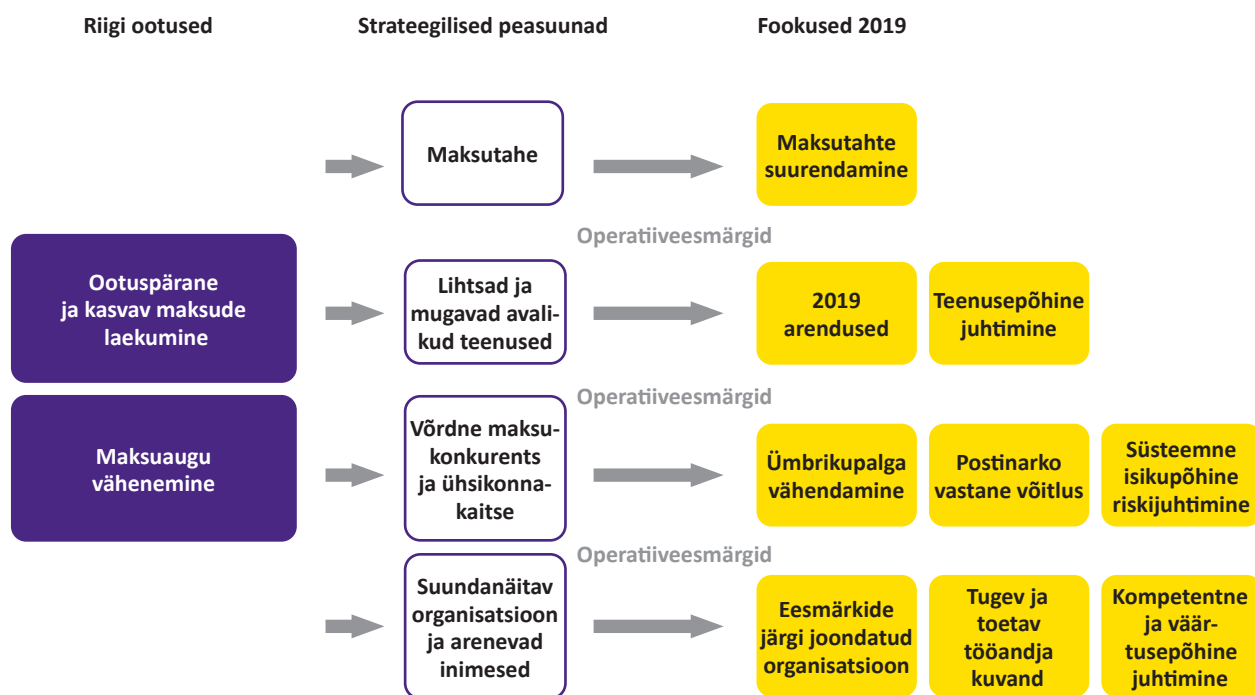

Joonis 2. Maksuhalduri institutsioon

Et täita riigi ootust maksude kogumisel ja ühiskonna kaitsmisel, on Maksu- ja Tolliamet võtnud eesmärgiks suurendada ühiskonnas vabatahtlikku maksukuulekust (Maksu- ja Tolliameti arengukava 2019: 3). Vabatahtlik maksukuulekus tähendab eelkõige seda, et kohustatud isikud maksavad makse ilma maksuhalduri sekkumiseta. Arengukava kohaselt on Maksu- ja Tolliamet suure maksukuulekuse saavutamiseks seadnud neli strateegilist peasuunda järgmiselt (joonis 3):

- 1) **maksutahe:** suurendame Eesti ühiskonna maksutahet ja oleme maksumaksjale usaldusväärsed koostööpartnerid;
- 2) **lihtsad ja mugavad avalikud teenused:** pakume kõigile maksumaksjaile võimalust täita oma kohustused kiirelt, lihtsalt ja mugavalt. Pakutavad teenused motiveerivad isikuid maksu- ja tollikohustusi korrektselt täitma;
- 3) **võrdne maksukonkurents ja ühiskonnakaitse:** võtame probleemsete maksumaksjate järelvalvelisi meetmeid tõhusalt ja sihipäraselt. Maksudest kõrvalehiilimine on keerukas, tülikas ja kallis;
- 4) **suundanäitav organisatsioon ja arenevad inimesed:** meie inimesed on pühendunud ja professionaalsed ning teevad omavahel koostööd, et saavutada organisatsiooni eesmärged.

Maksu- ja Tolliameti missioon ühiskonnas on tagada **mugav ja tõhus maksukogumine ning majanduskeskkonna kaitse inimestele, ettevõtetele ja Eesti riigile**. Maksu- ja Tolliameti visiooni ehk tulevikupildi kohaselt soovib amet, et Eesti oleks **suurima vabatahtliku maksukuulekusega riik Euroopas**.

Joonis 3. Maksu- ja Tolliameti strateegia. Allikas: Maksu- ja Tolliameti arengukava 2019: 9

Õpitulemused: õpilane

- 1) teab maksuhalduri peamisi ülesandeid;
- 2) mõistab Maksu- ja Tolliameti strateegilisi suundumusi.

Mõisted:

- 1) **Maksu- ja Tolliamet** (*Tax and Customs Board*) – Rahandusministeeriumi valitsemisalasse kuuluv valitsusasutus, mis tegeleb riigitulude haldamise, riikliku maksu- ja tollipoliitika rakendamise ning ühiskonna ja seadusliku majandustegevuse kaitsmisega (Maksu- ja Tolliameti põhimäärus § 1, § 6);
- 2) **maksuhaldur** (*tax authority*) – täidesaatva riigivõimu või kohaliku omavalitsuse esindaja, kelle ülesanne on jälgida maksuseaduste täitmist (Lehis 2012: 104; MKS § 5 lg-d 1–2);
- 3) **vabatahtlik maksukuulekus** (*voluntary tax compliance*) – isikud maksavad makse õigel ajal ning vajalikus matus ilma maksuhalduri sekkumiseta (OECD 2008: 9);
- 4) **varimajandus** (*shadow economy*) – illegaalne majandustegevus, mille eesmärk on teenida tulusid, jättes riigile maksud tasumata;
- 5) **ümbrikupalk** (*envelope wage*) – töötasu või selle osa, millelt makse ei maksta eesmärgiga hoiduda kõrvale maksude tasumisest.

Kasutatavad allikad

1. Kohalike maksude seadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/107062013005>
2. L. Lehis (2012). Maksuõigus. Juura
3. Maksu- ja Tolliameti arengukava (2019): <https://www.emta.ee/et/kontaktid-ja-ametist/ameti-struktuur-ulesanded-strateegia/strateegia>
4. Maksu- ja Tolliameti koduleht: <https://www.emta.ee/et>
5. Maksu- ja Tolliameti põhimäärus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/112122019011>
6. Maksukorralduse seadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/106112019009>
7. OECD (2008). Monitoring Taxpayers' Compliance: A Practical Guide Based on Revenue Body Experience. Paris: OECD Publishing
8. Video „Maksud on see“: https://drive.google.com/file/d/1bSnjexY8aOA4u_FrVD2_IIVRKuvZ4jzF/view
9. Video „Maksuparadiis“: <https://www.youtube.com/watch?v=ZQy2rXrrQF8>
10. Video „Võid isegi ümbrikust ilma jääda“: <https://www.youtube.com/watch?v=nC0hrWhkCSc>

Teema käsitlemine (2 tundi)

I. Eelhäälestus (15 min)

Enne video vaatamist antakse õpilastele tähelepanu suunamiseks videoga seonduv küsimus või märksõna, millele keskenduda, nt mis on maks. Vaadatakse videot „Maksud on see“ (https://drive.google.com/file/d/1bSnjexY8aOA4u_FrVD2_IIVRKuvZ4jzF/view).

Milleks maksuraha kulutatakse? Järgneb lühike arutelu, kuidas kõike seda saavutada, et maksud laekuksid oodatud määral.

II. Õppimine (60 min)

Ülesanne 1. Mõistekaardi koostamine

Maksu- ja Tolliameti ülesanded ning roll ühiskonnas, strateegilised suundumused. Maksu- ja Tolliameti tegevus võitluses ümbrikupalga vastu. Diskussioon. Mida tuleks ette võtta, et ümbrikupalga saajate osakaal ühiskonnas väheneks? Kas ja keda tuleks karistada, kas ümbrikupalga maksjat või selle saajat? Mil viisil?

Ülesanne 2. Miks tuleks ümbrikupalgast keelduda?

Video „Võid isegi ümbrikust ilma jääda“ (https://www.youtube.com/watch?time_continue=23&v=nC0hrWhkCSc) on humoorikas klipp, mis aitab teemat näitlikustada ja kokku võtta. Enne videot võiks anda õpilastele suunava märksõna, millele keskenduda video ajal, nt ümbrikupalga olemus vms.

III. Kokkuvõte (15 min)

Ülesanne 3. Kokkuvõtteks

Video „Maksuparadiis“ (<https://www.youtube.com/watch?v=ZQy2rXrrQF8&feature=youtu.be>) on teemat kokkuvõttev klipp, mis aitab näitlikustada, miks on vaja makse maksta. Enne videot võiks anda õppijatele küsimuse, mis on konkreetses videos valesti. Video vaatamisele järgneb etteantud küsimusest tulenevalt lühikene kokkuvõttev arutelu.

Ülesanne 1. Mõistekaart

Õpilased jagatakse nelja rühma. Iga rühm saab endale märksõna alljärgnevast valikust, mille toel koostab mõistekaardi.

1. Maksud
2. Ühiskond
3. Maksumaksja
4. Maksupettus

Mõistekaardi koostamine ei eelda lisamaterjali kasutamist, vaid tuginetakse eelkõige õppijate senistele teadmistele ja kogemustele. Kuid õpilaste intellektuaalset võimekust arvesse võttes võib soovitada lisamaterjalina kasutada nii Maksu- ja Tolliameti arengukava kui ka Maksu- ja Tolliameti kodulehekülge.

Mõistekaardi koostamiseks antakse õpilastele järgmised soovitused:

- 1) märksõnast tulenevalt sõnastatakse keskne küsimus, mis kirjutatakse lehe ülemisse serva;
- 2) lehe keskele kirjutatakse rühmale antud märksõna;
- 3) iga õppur paneb iseseisvalt väiksele märkmepaberile (post-IT) märksõnad, mis tal selle mõiste (märksõna) ja keskse küsimusega seostuvad (ühele paberilehele üks märksõna);
- 4) rühm rühmitab märkmepabereile kirjutatud mõisted mingite tunnuste või kriteeriumide järgi ning need kleebitakse ümber märksõna.

Mõistete omavahelised seosed tuuakse esile verbide või tegevustena ning kirjutatakse märkmepaberitel olevate märksõnade vahele.

Iga rühm esitleb oma mõistekaarti, tekitades sellega klassiruumis teemakohase diskussiooni.

Ülesanne 2. Miks keelduda ümbrikupalgast?

Ümbrikupalk tekitab ettevõtluses ebavõrdset konkurentsi: ümbrikupalga võtjad ja andjad saavad põhjendamatult eelise teiste, makse tasuvate maksumaksjate ees.

1. Töötage ja arutlege paarides. Järgmistelt kaartidelt leiate ümbrikupalga saamisega või mittesaamisega seotud märksõnad. Jagage need kahte rühma: ümbrikupalga positiivsed mõjud ja ümbrikupalga negatiivsed tagajärjed ehk millest ma ilma jään. Mõned märksõnad võivad olla mõlemas rühmas ja mõni ei pruugi sobida kumbagi rühma. Täiendage kaarte (küsimärgikohti) samal teemal ja paigutage need õige rühma juurde.
2. Seejärel võrdlevad lähestikku istuvad paarid oma rühmitusi ja täiendusi. Järgneb arutelu suuremates rühmades, vajaduse korral parandatakse rühmitamisi.
3. Küsimust arutatakse kogu klassiga.

TÖÖLEHT

Tervishoid	Ametlik töökarjäär	Puhkusetasu	Tulumaksu tagastus
Ei pea kartma Maksu- ja Tolliametit vm ametit	Saan rohkem raha	Olen lihtsalt ägedam	Haigushüvitis
Tööõnnetus-hüvitis	Töötukindlustus	Vanemahüvitis (isa-/emapalk)	Seaduslik kaitse tööandja eest
Pangalaen oma kodu ostmiseks	Pension	?	?
?	?	?	?

Kordamisküsimused

1. Mis ministeeriumi haldusallasse kuulub Maksu- ja Tolliamet?
2. Mis on Maksu- ja Tolliameti peamised ülesanded ?
3. Mida ootab Maksu- ja Tolliametilt riik?
4. Mis on Maksu- ja Tolliameti strateegilised suundumused?
5. Selgitage terminit „vabatahtlik maksukuulekus“ ja põhjendage, miks on see maksude kogumisel tähtis.

3. EESTI MAKSUSÜSTEEM: KOHALIKUD JA RIIKLIKUD MAKSUD

Eesti maksusüsteem koosneb riiklikest ja kohalikest maksudest (MKS § 3 lg 1). Riiklikud maksud kehtestab Riigikogu seadusega (PS § 113) ja kohalikud maksud kohaliku omavalitsuse määrusega (MKS § 3 lg 3; KoMS § 2).

Riiklikud maksud on loetletud maksukorralduse seaduse § 3 lõikes 2.

1. **Tulumaks** on otsene maks, mis vähendab maksumaksja tulu ning on seotud konkreetse maksumaksja isikuga. Seejuures võib tulumaksu jagada tinglikult kaheks: füüsilise ja juriidilise isiku tulumaksuks. Maksumäär 20% on mõlemal juhul sama (Tulumaksuseadus (TuMS) § 4). Füüsilise isiku tulumaks on sissetulekutelt võetav maks ning ühtlasi kohaliku omavalitsuse suurim tuluallikas. Alates 2018. aastast on Eestis progressiivne tulumaksumäär, millest tulenevalt sõltub maksuvaba tulu suurus isiku sissetulekust ja on kuni 6000 eurot (TuMS § 23). Äriühingud maksavad tulumaksu kasumi jaotamisel dividendina või muus vormis (nt ettevõtlusega mitteseotud kulud).
2. **Sotsiaalmaks** on sihtotstarbeline maks pensioni- ja ravikindlustuse finantseerimiseks (SMS § 1). Sotsiaalmaksu võib tinglikult jagada kaheks: tööandja (maksab tehtud väljamaksetelt kuupõhiselt) ja füüsilisest isikust ettevõtja sotsiaalmaks (saadud tulult kalendriaasta põhjal). Sotsiaalmaksu maksumäär on 33% (SMS § 7 lg 1), millest 20% läheb pensioni ja 13% ravikindlustuste finantseerimiseks (SMS § 10 lg 2). Sotsiaalmaks ja sundkindlustusmaksed (töötuskindlustusmaksed ja kohustuslik kogumispensioni makse) moodustavad sotsiaalkindlustusmaksete süsteemi.
3. **Käibemaks** on tarbimismaks, millega maksustatakse kõik tarbitavad kaubad ja teenused (Käibemaksuseadus (KMS) § 1). Käibemaks on objektiivne maks, mille puhul maksu suurus sõltub kauba või teenuse liigist ja selle väärtusest, mitte maksumaksja isikust (Lehis 2012: 283). Käibemaksu standardmäär on 20% kauba või teenuse maksustatavast väärtusest (KMS § 15 lg 1). Lisaks rakendatakse 9% (nt raamatud, trükised, ravimid, majutus) ja 0% maksumäära (maksuvabastuse eriliik) (KMS § 15 lg 2 ja lg 4).
4. **Maamaks** on omandimaks, mille maksustamisobjekt on maatükk. Maamaksu tasub maaomanik või selle kasutaja (Maamaksuseadus (MaaMS) § 3). Seejuures sõltub maamaksu suurus maa maksustamishinnast (MaaMS § 1 lg 1). Hoolimata sellest, et maamaks on riiklik maks, laekub see 100% maa asukohajärgse omavalitsusüksuse eelarvesse (MaaMS § 6).
5. **Raskeveokimaksuga** maksustatakse liiklusregistris registreeritud 12-tonnise või suurema registri- või täismassiga veoauto ning veoautost ja ühest või enamast haagisest koosneva 12-tonnise või suurema registri- või täismassiga autorongi, mille veoauto on registreeritud liiklusregistris (Raskeveokimaksu seadus (RVMS) § 1). Üks raskeveokimaksu kogumise eesmärke on koguda raha maanteehooldamiseks, mistõttu maksumäär sõltub sellest, kui suurt mõju raskeveok maanteele avaldab. Raskeveokimaksu maksavad selle omanikud või kasutajad (RVMS § 3). Julgeolekuvaldkonna (nt kaitseväge, Kaitseliidu, Politsei- ja Piirivalveameti, päästeasutuste) raskeveokid on raskeveokimaksu tasumisest vabastatud (RVMS § 8).

6. **Aktsiisid** on tarbimismaksude eriliik, millega maksustatakse mingit konkreetset kauba liiki (Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus; Pakendiaktsiisi seadus). Aktsiisiga maksustatakse kütus, tubakatooted, alkohol, pakend, elekter. Aktsiis on kaudne maks, millel on regulatiivne iseloom eesmärgiga mõjutada tarbija käitumist.
7. **Tollimaksu** eesmärk on siseturu kaitse, mille kohaselt Euroopa ühenduses toodetud ja müüdavaid kaupu tollimaksuga ei maksustata. Tollimaksu objekt on kauba liikumine üle tollipiiri, mille kohaselt maksustatakse kauba importi ja eksporti (Tollimaksuseadus).
8. **Hasartmängumaks** on sihtotstarbeline tarbimismaks, millega maksustatakse õnnemänge (nt mängulauad ja -automaadid, loteriipiletid, toto, kaubanduslik loterii, õnne- ja osavusmängud) (Hasartmängumaksu seadus § 1). Laekunud maksudest toetatakse kultuuri-, haridus-, teadus-, sotsiaal- ja spordiprojekte (Hasartmänguseadus § 7).
9. **Ettevõtlustulu maks** on mõeldud eelkõige ettevõtlusega alustajatele ja väikeettevõtjatele, kellel ei ole suuri kulusid töövahendeile ning kelle tulud ettevõtlusest on pigem väikesed ja kulud raamatupidamisele ei ole tulu suurust arvestades mõistlikud. Tegemist on nn aruandlusevaba ettevõtlusvormiga väikeettevõtjale, kelle tulu ei ületa 25 000 eurot aastas. Ettevõtluskonto kaudu teenitud ettevõtlustulu maksustatakse madalama maksumääraga (20%), millest kaetakse tulu- ja sotsiaalmaksu ning kohustusliku kogumispensioni makse kohustus (igast teenitud eurost jääb ettevõtjale 80 senti). Maks arvutatakse käibelt ja kulusid maha ei arvata. Maksukohustust täidetakse spetsiaalse pangakonto ehk ettevõtluskonto kaudu. Seadusandja hinnangul annab ettevõtluskonto maksumaksjale lihtsa võimaluse olla aus maksumaksja.

Seejuures ei ole riiklike maksude loetelu ammendav ning loetelu ei takista uute maksude kehtestamist. Lisaks eelnimetatud riiklikele maksudele käsitletakse maksudena maksukorralduse seaduse mõistes ka **sundkindlustusmakse** (töötuskindlustus ja kohustuslik kogumispension), **keskkonnatasusid** (saastetasu, vee erikasutusõiguse tasu ja maavara kaevandamisõiguse tasu) ning **teekasutustasu** (MKS § 3 lg 4).

Peale riigi on ka kohalikul omavalitusel õigus seaduse alusel kehtestada ja koguda makse oma haldusterritooriumil (PS § 157). Kui riiklikud maksud põhiseaduse § 113 järgi kehtestatakse seadusega, siis kohalikud maksud kehtestatakse kohaliku omavalitsuse maksumäärusega (KoMS § 2 lg 1). Kohalikud maksud on kohalike maksude seaduse § 5 kohaselt järgmised.

1. **Reklaamimaksu** makstakse kohaliku omavalitsusüksuse territooriumil paigaldatud kuulutustelt ja reklaamilt ning maksu tasumisest on vabastatud riigi- ja omavalitsusasutuste kuulutused ning valimiskampaania kuulutused ja reklaam (KoMS § 10).
2. **Teede ja tänavate sulgemise maksu** makstakse demonstratsioonide, rongkäikude ja muude ürituste korraldamise ning ehitus- või remonttööde puhul, kui sellega kaasneb üldkasutatava tee, tänav, väljaku, pargi, puhkeala või selle osa sulgemine (KoMS § 11).
3. **Mootorsõidukimaksu**, mida Eestis küll kuskil ei rakendata (viimati 2003. aastal Maardu linnas), maksavad liiklusregistris registreeritud mootorsõidukite omanikud või kasutajad (KoMS § 12 lg 1). Maksu suurus arvutatakse sõiduki registrimassi, lubatud teljekoormuse või mootori võimsuse järgi. Tasumisest on vabastatud riigi- ja omavalitsusasutuste, kaitseväe ja Kaitseliidu mootorsõidukid, diplomaadi staatusega isikute kasutatavad mootorsõidukid, I ja II grupi invaliidide mootorsõidukid, raskeveokimaksuga maksustatavad mootorsõidukid (KoMS § 12 lg 2).
4. **Loomapidamismaksu** maksustamisobjektiks on loomad, kelle pidamine kohaliku omavalitsusüksuse territooriumil on maksustatud (KoMS § 13). Praegu Eestis loomapidamismaksu ei rakendata. Kõige tõenäolisem on selle maksu kehtestamine koerte või kasside arvukusest tulenevalt. Kohalike maksude seaduse järgi on loomapidamismaksu tasumisest vabastatud riigi sisejulgeoleku tagamiseks vajalike teenistusloomade ja pimedate inimeste juhtkoerte pidamine.
5. **Lõbustusmaksuga** maksustatakse tasuliste meelelahutusürituste pääsmed (KoMS § 14). Lõbustusmaksu ei ole teadaolevalt seni mitte ühelgi kohaliku omavalitsuse haldusterritooriumil rakendatud.

6. **Parkimistasu** kehtestatakse avalikul tasulisel parkimisalal parkimise korraldamise eesmärgil (KoMS § 14).

Seejuures ei ole kõiki eespool loetletud kohalikke makse üldse rakendatud või on seda tehtud lühikest aega (nt lõbustusmaks, loomamaks). Kohalike maksude fiskaalne osatähtsus kohaliku omavalitsuse eelarves on minimaalne. Pigem on kohalikel maksudel regulatiivne iseloom. Näiteks on parkimistasu kehtestamise eesmärk eelkõige liikluskoormuse vähendamine ja hajutamine, mitte tulu teenimine. Sama kehtib reklaamimaksu kohta, mille eesmärk on pigem linnapildi korrastamine, mitte niivõrd eelarvesse raha kogumine. Kohaliku omavalitsuse peamised maksutulud on siiski üksikisiku tulumaks ja maamaks.

Maksude liigitamise aluseks võib olla selle kehtestamise pädevus (riiklikud ja kohalikud maksud), ent ka maksukoormuse avaldamise vorm (otsesed ja kaudsed maksud), maksukohustuse täitmise viis (sissenõutavad, määratavad, kinnipeetavad maksud), maksuobjekti ja -subjekti vahelised seosed (subjektiivsed ja objektiivsed maksud), maksukohustuse majanduslik baas (omandi- ja tarbimismaksud) jne (Lehis 2012: 35–38).

Õpitulemused: õpilane

- 1) teab, mis maksud kuuluvad Eesti maksusüsteemi;
- 2) teab peamisi maksude liigitamise aluseid;
- 3) loetleb riiklikke ja kohalikke makse ning sundkindlustusmaksid.

Mõisted:

- 1) **Eesti maksusüsteem** (*Estonian tax system*) – koosneb riiklikest ja kohalikest maksudest (MKS § 3 lg 1);
- 2) **maksupoliitika** (*tax policy*) – õigusaktide kogum, milles väljendub see, kellelt ja kui palju makse koguda ümberjagamiseks ning riigi toimimiseks;
- 3) **riiklikud maksud** (*state taxes*) – tulumaks, sotsiaalmaks, käibemaks, maamaks, raskeveokimaks, aktsiisid, tollimaks, hasartmängumaks, ettevõtlustulu maks (MKS § 3 lg 2). Riiklikud maksud kehtestab Riigikogu maksuseadusega (PS § 113);
- 4) **kohalikud maksud** (*local taxes*) – reklaamimaks, teede ja tänavate sulgemise maks, mootorsõidukimaks, loomapidamismaks, lõbustusmaks, parkimistasu (KoMS § 5). Kohalikud maksud kehtestab kohalik omavalitsus maksumäärusega (KoMS § 2);
- 5) **sundkindlustusmaksed** – töötuskindlustusmaks ja kohustuslik kogumispensioni makse.

Sotsiaalkindlustusmaksete süsteem koosneb sotsiaalmaksust, millega finantseeritakse tervise- ja pensionikindlustust, ning sundkindlustusmaksetest (töötuskindlustusmaks, kohustuslik kogumispensioni makse).

Kasutatavad allikad

1. Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/123122019006>
2. Eesti Vabariigi põhiseadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002>
3. Hasartmängumaksu seadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/124102018002>
4. Hasartmänguseadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019056>
5. Kohalike maksude seadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/107062013005>
6. Käibemaksuseadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/119122019015>
7. L. Lehis (2012). Maksuõigus. Juura
8. Maamaksuseadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/122022019022>
9. Maksukorralduse seadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/106112019009>
10. Pakendiaktsiisi seadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/116062017021>

11. Raskeveokimaksu seadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/107122018015>
12. A. Smith (1994). Uurimus riikide rikkuse iseloomust ja põhjustest, I köide. Ilmamaa.
13. Tulumaksuseadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/123122019017>
14. Video „Täname Sind makstud maksude eest!": <https://www.youtube.com/watch?v=qw01lmoundY>
15. Video „MTA peegeldus": <https://www.youtube.com/watch?v=SNGCmogK-mM&feature=youtu.be>
16. Video „Tulude deklareerimine": http://www.youtube.com/watch?v=WvTo-_i2ycA
17. Video „Ettevõtlus: Ole tehingupartneri valikul tähelepanelik": https://www.youtube.com/watch?time_continue=49&v=UluKSMqHJM0
18. Õpiobjekt „Eesti maksusüsteem": <http://stud.sisekaitse.ee/Randlane/Maksumenetlus/Maksussysteem/>
19. Õppevideo „Maksutarkus": <https://www.youtube.com/watch?v=Y6Se-45Zg6Y&feature=youtu.be>

Teema käsitlemine (8 tundi)

Eesti maksusüsteem ja maksude liigitamine (2 tundi)

- I. Eelhäälestus (15–20 min)
Sissejuhatav lühike videoklipp „Täname Sind makstud maksude eest!" (<https://www.youtube.com/watch?v=qw01lmoundY>)
Video vaatamiseks esitatakse õpilastele küsimus, mida on nemad saanud nende endi või nende vanemate tasutud maksude eest. Pärast videot järgneb eelnimetatud küsimuse põhjal arutelu.
Sissejuhatav vestlus, mis makse õpilased teavad nimetada ning kes ja kuidas neid maksab. Ei eeldata eelteadmisi.
- II. Õppimine (60 min)
Eesti maksusüsteem: riiklikud ja kohalikud maksud
Ülesanne 1. Maksude liigitamine
Ülesanne 2. Kaasuse koostamine
- III. Kokkuvõte (10 min)
Lõpetuseks ja teema näitlikustamiseks pildid Maksu- ja Tolliameti kampaaniatest (nt tasumata maksudest, ümbrikupalgast, salasigarettidest jne). Kokkuvõttev arutelu Eesti maksusüsteemist, sh ühiskonnas levivatest hoiakutest ja müütidest

Tulumaks (2 tundi)

- I. Eelhäälestus (15–20 min)
Ülesanne 3. Ideaalse maksu otsingud
- II. Õppimine (60 min)
Tulumaksu kujunemine. Tulumaksu kaks vormi: füüsilise ja juriidilise isiku tulumaks (sh tulu mõiste, objekt, subjekt)
Ülesanne 4. Tulu määratlemine
- III. Kokkuvõte (10 min)
Maksukäitumise hinnangud on Maksu- ja Tolliameti uus e-teenus ettevõttele oma maksukäitumise kohta info ja hinnangute saamiseks. Teenus põhineb ettevõtte esitatud andmete analüüsil ja annab ettevõtjale kindluse, et tema maksuasjad on korras.
Video „MTA peegeldus" (<https://www.youtube.com/watch?v=SNGCmogK-mM&feature=youtu.be>)

Füüsilise isiku tulude deklareerimine (2 tundi)

- I. Eelhäälestus (15–20 min)

Kuna video „Tulude deklareerimine“ (http://www.youtube.com/watch?v=WvTo-_i2ycA) on pilavideo ning õpilasel teema kohta tõenäoliselt eelteadmised puuduvad või on pinnapealsed, siis võiks märksõna, millele videot vaadates keskenduda, olla seotud tulu mõistega, nt mis on tulu või mis on sissetulek vms. Peale video vaatamist selgitab õpetaja videos nähtut ning video vaadatakse seda aeg-ajalt katkestades koos selgituse ja aruteluga veel kord läbi.

II. Õppimine (60 min)

Füüsilise isiku tulu deklareerimine: residentsus, maksustatava tulu liigid, tulumaksust vabastatud tulud, tuludest mahaarvamised

Ülesanne 5. Kaasuste lahendamine ja arutelu (tulumaks)

III. Kokkuvõte (10 min)

Kokkuvõtte maksuteadlikkusest füüsilise isiku tulumaksu kontekstis. Video „Ettevõtlik: Ole tehingupartneri valikul tähelepanelik“ (https://www.youtube.com/watch?time_continue=49&v=UluKSMqHJM0) vaatamisel võiks õpilastele antav ülesanne olla seotud küsimusega, mida tuleb tähele panna ja mida arvestada ostumüügitehingu puhul ehk kuidas ennast kui ostjat kaitsta pahatahtliku müüja eest. Video vaatamisele järgneb lühike arutelu etteantud küsimuse põhjal.

Sotsiaalkindlustusmaksete süsteem (2 tundi)

I. Eelhäälestus (15–20 min)

Sissejuhatav arutelu, kas ja kuidas peaks riik tagama inimestele sissetuleku töö otsimise või haigestumise ajaks.

II. Õppimine (60 min)

Sotsiaalkindlustusmaksete süsteem: maksu ja sundkindlustusmakse eristamine; sotsiaalkindlustuse toimimine; sotsiaalmaks, sh pensionikindlustus ja pensionikindlustuse süsteem; sundkindlustusmaksed: töötuskindlustusmakse ja kohustuslik kogumispensionimakse

Ülesanne 6. Kaasuste lahendamine ja arutelu (sundkindlustusmaksed)

III. Kokkuvõte (15 min)

Kuna kokkuvõttev video „Maksutarkus“ (<https://www.youtube.com/watch?v=Y6Se-45Zg6Y&feature=youtu.be>) on tavapärasest pikem ning ka sisukam, siis võiks õpilastele anda 1–2 küsimust, millele keskenduda video vaatamise ajal, nt

- 1) mis on need hüved, millest ma ilma jään, kui võtan vastu ümbrikupalka?
- 2) mis on need hüved, mida ma saan riigilt, kui keeldun ümbrikupalgast?
- 3) mis on maksuhalduri ülesanne ühiskonnas?

Ülesanne 1. Maksude liigitamine

Õpilane peab iseseisvalt õppematerjalidele toetudes teema õppimise järel täitma alloleva tabeli. Ülesande tegemisel on erinevaid võimalusi, nt esimene aruteluring on oma pinginaabriga, seejärel vahetatakse pinginaabit või arutletakse pisut suuremas rühmas jne. Arvestama peab õpperühma üldist taset ja võimekust. Soovituslikult võiks kasutada ülesannet lahendades internetiotsingut.

Üldnimetaja	Liigitamise alus	Selgitus	Näide
Riiklikud ja kohalikud maksud			
		Otsete maksude puhul on maksukoormuse vahetuks kandjaks maksukohustuslane, kaudsete maksude puhul lõpptarbij	
Sissenõutavad ehk määratavad maksud		Määratava maksu suuruse arvutab maksuhaldur. Maks tasutakse maksuhalduri esitatud haldusakti või maksuteate alusel	
Tähtajalised maksud		Tähtajalise maksu suuruse arvutab maksumaksja ise välja, deklareerib ning tasub	
Kinnipeetavad maksud		Kinnipeetav maks tasutakse kolmanda isiku vahendusel. Maksu kinnipidaja peab maksu kinni füüsilisele isikule tehtud väljamakset	
	Maksuobjekti ja -subjekti vahelised seosed		
Riiklikud ja kohalikud maksud	Maksu kehtestamise pädevus	Riiklikud maksud kehtestab Riigikogu, kohalikud maksud kohalik omavalitsus	9 riiklikku ja 6 kohalikku maksu
Otsetesed ja kaudsed maksud	Maksukoormuse avaldumise vorm	Otsete maksude puhul on maksukoormuse vahetuks kandjaks maksukohustuslane, kaudsete maksude puhul lõpptarbij	Otsetesed maksud: tulumaks, maamaks, raskeveokimaks. Kaudsed maksud: aktsiisid, käibemaks, tollimaks
Sissenõutavad ehk määratavad maksud	Maksukohustuse täitmise viis	Määratava maksu suuruse arvutab maksuhaldur. Maks tasutakse maksuhalduri esitatud haldusakti või maksuteate alusel	Maamaks, füüsilise isiku tulumaks
Tähtajalised maksud		Tähtajalise maksu suuruse arvutab maksumaksja ise välja, deklareerib ning tasub	Käibemaks, sotsiaalmaks
Kinnipeetavad maksud		Kinnipeetav maks tasutakse kolmanda isiku vahendusel. Maksu kinnipidaja peab maksu kinni füüsilisele isikule tehtud väljamakset	Tulumaks, kohustuslik kogumispensionimakse, töötuskindlustusmakse
Subjektiivsed ja objektiivsed maksud	Maksuobjekti ja -subjekti vahelised seosed	Subjektiivse maksu puhul sõltub maksustamine maksumaksja ettevõtlusvormist, perekonnaseisust, laste arvust, juriidilise isiku õiguslikust vormist ja muudest näitajatest Objektiivne maks on seotud mingi kauba, teenuse või muu esemega ning maksukohustus ei sõltu eseme omaniku, kauba või teenuse müüja omadustest. Seega maksustatakse kõik müüdavad kaubad ja teenused ühtmoodi, sõltumata müüja ettevõtlusvormist või muudest tingimustest	Subjektiivsed maksud on tulumaks, sotsiaalmaks <i>Näiteks kolme alla 17 aasta vanusega lapse ema füüsilise isiku tulu maksustamine on erinev võrreldes isaga, kellel on üks alla kahe aasta vanune laps.</i> Objektiivsed maksud on käibemaks, maamaks, aktsiisid

Ülesanne 2. Kaasuse koostamine

Koostage üksinda või paaris maksude kohta kolm kaasuspõhist ülesannet, sh kaks riiklike maksude ja üks kohalike maksude kohta. Kirjeldage elulisi asjaolusid ja situatsiooni; esitage küsimus ning lisage ka (õige) vastus.

Õpetaja tagasisidestab ülesande individuaalselt. Õpilased võiksid võimaluse korral kas samas tunnis või järgmistes tundides teadmiste kinnistamiseks üksteise koostatud juhtumeid lahendada. Võimalusi on mitu:

- 1) õpetaja koondab kaasused, üldistab ning ühtlustab sõnastust;
- 2) õpilased lahendavad kaasõpilaste juhtumeid ning annavad soovitusi ja teevad parandusi kaasuse paremaks sõnastamiseks.

Ülesandeid võib lahendada üksi, paaris, suuremas rühmas või arutleda kogu klassiga. Arvesse peab võtma nii juhtumite sisukust kui ka õpperühma üldist taset ja arutlusvõimet.

Ülesanne 3. Ideaalse maksu otsingud

Adam Smithi klassikalise käsitluse kohaselt peab maksude kehtestamisel arvestama järgmisi põhimõtteid:

- 1) **võrdne kohtlemine**: makse peab maksma oma võimete järgi, st sõltuvalt sissetulekust;
- 2) **kindlaksmääratus**: maksu tasumise aeg, viis ja suurus peavad olema selged ja arusaadavad;
- 3) **mugavus**: maksu tasumine peab olema võimalikult mugav;
- 4) **efektiivsus**: väiksemad administreerimiskulud (Smith 1994).

Tänapäevase käsitluse kohaselt on ideaalse maksu tingimused järgmised:

- 1) **õiglus**: võrdne kohtlemine;
- 2) **maksu efektiivsus**: tulusus, mõjus (fiskaalne, regulatiivne eesmärk). Maksuarvestus ja maksu tasumine ei tohi maksumaksjat koormata;
- 3) **märkamatus**: maksumaksja ei taju otseselt maksu olemasolu (kaudsete maksude puhul);
- 4) **lihtne rakendatavus**: maksuseaduste selgus ja arusaadavus.

Pärast seda, kui õpetaja on käsitlenud ideaalset maksu, arutlevad pinginaabrid omavahel iga riikliku maksu üle, kas see võiks vastata ideaalse maksu kriteeriumidele. Arutamine jätkub suuremates rühmades ning lõpeb kogu klassi hõlmava aruteluga. Ülesande korraldamisel peab arvestama õpperühma üldist taset ning vajaduse korral alustama ülesannet individuaalsest tasemest, liikudes suuremate rühmade poole.

Ülesanne 4. Tulu määratlemine

Tulumaksuseaduse mõttes peab tulu vastama kolmele tingimusele:

- 1) **rahaliselt mõõdetav** ja hinnatav, s.o igasugune rahaline laekumine, mille arvelt inimese vara suureneb;
- 2) **tagastamatu**, s.o tulu saaja vara peab sissetuleku saamisel suurenema;
- 3) **realiseeritud sissetulek**, s.o tulu saaja võib saadud tulu oma huvides kasutada.

Arutlege, mis alljärgnevatest rahalistest sissetulekutest või väärtusliku vara valdamisest vastab eelnimetatud tulu tingimustele ning on maksustatavad tulumaksuga tulumaksuseaduse alusel.

1. Tööandja kannab isiku töötasu tema vennapoja arvelduskontole.
2. Tööandja kannab isiku töötasu kohtutäituri arvelduskontole.
3. Tööandja kannab isiku töötasu tema abikaasa pangakontole.
4. Tööandja maksab töötajale osa töötasust juustus.
5. Inimene kasvatab oma tarbeks köögivilju, puuvilju jms.
6. Tööandja maksab töötajale kuludokumentide alusel välja lähetusega seotud kulu (sõidukulu).
7. Töötaja saab lähetuse ettemaksu.

8. Mittetulundusühingu juhatuse liikmele hüvitatakse ühingu asjaajamisega seotud kulud.
9. Laenu tagasisaamine
10. Merevaatega eluaseme omamine
11. Laenu saamine
12. Laenuintressid
13. Maksuhalduri poolt maksumaksjale makstud intress
14. Kasiinovõit
15. Väärtusliku margikogu müük
16. Isiklike tarbeesemete müük osta.ee portaalis
17. Oma isikliku eluaseme üürimisest saadud tulu
18. Pärandvaraks saadud maja
19. Pärandvaraks saadud maja müümine
20. Pärandvaraks saadud eluaseme väljaüürimisest saadud tulu

Ülesanne 5. Kaasused (tulumaks)

Ülesanne lahendatakse kas üksi-, paaris- või rühmatööna õpetaja otsuse kohaselt. Juhtumid võib ka rühmade vahel ära jagada ning klassiarutelu käigus tutvustab iga rühm oma kaasust ja lahendit. Tulemusi arutatakse pärast juhtumite läbitöötamist ühiselt.

Mari kasvatab hobina köögivilju. Talle lihtsalt meeldib uusi sorte katsetada ning tulemusi ka sõpradele näidata ja nendega oma rõõmu jagada. Kahel viimasel aastal on Maril väga hästi läinud. Soe ja pikk suvi ning sügis on taganud hea saagi. Mari tunneb oma viljakast saagist rõõmu ja käib oma saaki teistele omakandi inimestele kohalikul turul igal kolmapäeval ja reedel müümas. Äri õitseb kenasti. 2019. aastal kulutas Mari toodangu saamiseks 5000 eurot ja kauba müügist sai tulu kokku 10 000 eurot. Seejuures ei müü Mari köögivilju kasumi saamiseks, vaid investeerib saadud raha (puhaskasum 5000 eurot) oma uutesse ettevõtmistesse.

- Kas Mari tegevus on ettevõtlus maksuõiguse mõistes?
- Kas Mari tegevus on ettevõtlus äriseadustiku mõttes?
- Kas Mari peab oma tulud deklareerima? Põhjendage.
- Arvutage Mari maksustatava tulu suurus 2019. aastal, kui ta oleks registreeritud ettevõtja.
- Arvutage Mari maksustatava tulu suurus 2019. aastal, kui ta ei ole registreeritud ettevõtja.

Linda, kes ei ole registreeritud ettevõtjaks, sai 2019. aastal tulu järgmiselt:

- 1) köögivilja müügist 2000 eurot;
 - 2) käsitöö müügist Balti jaama turul 700 eurot;
 - 3) isikliku eluaseme müügist 95 000 eurot;
 - 4) isikliku sõiduauto müügist 3000 eurot;
 - 5) aktsiate müügist 15 000 eurot;
 - 6) külmkapi müügist 70 eurot;
 - 7) maatüki müügist 8000 eurot;
 - 8) oma isiklike esemete müügist osta.ee keskkonnas 950 eurot;
 - 9) üüritulu oma korterist ühe toa väljaüürimise eest 500 eurot.
- Kui suur on Linda maksustatava tulu suurus 2019. aastal?
 - Kas Linda peab oma tulud deklareerima? Põhjendage, miks.

Isa Peeter soovib deklareerida maksustamisperioodil (2019. a) saadud tulusid ning kasutada tulumaksuseadusest tulenevaid mahaarvamisi. Peetri andmed on järgmised:

- 1) töötasu 20 000 eurot, millelt on tulumaksu kinni peetud 3000 eurot;
- 2) õppelaenuintressid 300 eurot;
- 3) tööandja hüvitatud töölähetuskulud 5000 eurot;
- 4) isikliku sõiduauto müük 10 000 eurot;
- 5) elatis 500 eurot;
- 6) koolituskulu: soome keele kursused Tallinna Keeltekoolis 500 eurot;
- 7) eluasemelaenu intressid 200 eurot;
- 8) ristsõnade võit 50 eurot;
- 9) Viking Loto võit 150 eurot;
- 10) oma 26-aastase poja kulud autokoolile 500 eurot;
- 11) oma 10-aastase tütre ujumistreeningute tasu 200 eurot;
- 12) oma 2-aastase lapse lasteaia koolituskulu 300 eurot.
 - Mis kulusid saab Peeter oma tuludest maha arvata?
 - Kui suur on eeltoodud andmete alusel Peetri maksuvaba tulu?

Mati soovib esitada Maksu- ja Tolliametile 2019. aasta tuludeklaratsiooni ning kasutada tulumaksuseadusest tulenevaid mahaarvamisi. Mati tulud, kulud ja võimalikud mahaarvamised on järgmised:

- 1) Mati töötasu 25 000 eurot, millelt on tulumaksu kinni peetud 3000 eurot;
- 2) peretoetus 2500 eurot;
- 3) Mati abikaasa Kati keraamikakursus 100 eurot;
- 4) Mati eelmisest kooselust sündinud tütre Pille-Riini (17-aastane) jalgpallitreeningute õppemaks 350 eurot;
- 5) Mati abikaasa Kati 27-aastase poja kulud autokoolile 500 eurot;
- 6) eluasemelaenu intressid 600 eurot;
- 7) Mati ja Kati 8-aastase tütre ujumistreeningute tasu 100 eurot;
- 8) Mati ja Kati 2-aastase lapse lauluringi õppemaks 100 eurot.
 - Mis mahaarvamisi saab Mati oma tuludeklaratsioonis arvesse võtta?
 - Kui suur on Mati maksuvaba tulu?

Mati kasvatab hobi korras lambaid (ei ole registreeritud ettevõtjaks). Viimasel ajal on tema majanduslik olukord sundinud teda lambaid müüma. 2019. aastal on Mati teeninud eelnimetatud tegevusega 14 000 eurot ja teinud kulutusi 16 000 euro ulatuses.

- Kas Mati peab oma tulud deklareerima?
- Arvutage Mati maksustatava tulu suurus 2019. aastal, kui ta oleks registreeritud ettevõtja.
- Arvutage Mati maksustatava tulu suurus 2019. aastal, kui ta ei ole registreeritud ettevõtja.

Ülesanne 6. Kaasused (sundkindlustusmaksed)

Ülesanne lahendatakse kas üksi-, paaris- või rühmatööna õpetaja otsuse järgi. Kaasused võib ka rühmade vahel ära jagada ning klassiarutelul käigus tutvustab iga rühm oma kaasust ja lahendit. Kaasuste läbitöötamise järel korraldatakse ühisarutelu.

OÜ Helge Meri finantsjuht Kaarel Kosk teeb tulude ja kulude analüüsi, et hinnata äriühingu võimekust praeguses keerulises majanduskeskkonnas edukalt toimida. Finantsjuhi hinnangul kulutab äriühing liiga palju kahe majahoidja palgale ning tema hinnangul võiks töötaja A palka langetada 200 euronile ning töötaja B palka 350 euronile.

- Kui palju peab tööandja maksma sotsiaalmaksu töötaja A ja töötaja B eest ühes kalendrikuus?

Äriühingu raamatupidaja teeb väljamakseid 15. jaanuaril järgmiselt: isikule A töötasu 600 eurot, isikule B töötasu 400 eurot ja isikule C dividende 2000 eurot.

- Mis summas tuleb arvestada ja tasuda sotsiaalmaksu?

Kaup (sündinud 24.02.1980) töötasu on 1000 eurot.

- Kes ja kui palju arvestab või peab kinni tema palgalt töötuskindlustusmakset?

Kati saab palka 1000 eurot kuus (koos maksudega ehk brutopalk).

- Kui palju ja kes peab tema palgalt maksma sotsiaalmaksu?
- Kui suur summa kantakse üldisse pensionifondi (riikliku pensionikindlustuse tarbeks) ja kui suur summa tema isikliku pensionikindlustuse tarbeks (II samm)?

OÜs Maksundus on üks töötaja, kes saab kuus 800 eurot palka (bruto). Ta töötab asutuses täiskohaga ning on liitunud kohustusliku kogumispensioniga, kuid ta on teinud taotluse jätta maksuvaba tulu rakendamata.

- Kui suure summaga saab töötaja palgapäeval arvestada?
- Kui suurte kuludega peab arvestama tööandja?
- Kui suur maksusumma kantakse Maksu- ja Tolliametile?

Kati saab palka 640 eurot kuus (koos maksudega ehk brutopalk). Seejuures soovib ta ka 2020. aastal deklareerida oma 2018. aastal saadud tulusid, et rakendada maksusoodustust ning saada enammakstud tulumaks tagasi.

- Mis seadustest peab Kati tulusid deklareerides lähtuma, mis maksuvabastused talle kehtivad (seaduse nimetus ja kehtivuse aeg)?
- Kui palju ja kes peab Kati palgalt maksma sotsiaalmaksu?

12. klassi õpilane Lille Peenar osaleb koos matemaatikaõpetajaga projektis, mida rahastatakse ELi tõukefondi vahendite arvelt. Lille saab tehtud töö eest tasu 500 eurot kuus (seejuures maksuvaba tulu ei rakendata).

- Mis maksud makstakse tema palgalt?
- Mis maksud peetakse kinni tema palgalt ning kes need arvestab ja tasub?
- Kui suurt summat võib Lille palgapäeval arvestada ehk kui suur on tema netotulu?

Iseseisvaks õppimiseks ja kordamiseks

Õpiobjekt „Eesti maksusüsteem“: <http://stud.sisekaitse.ee/Randlane/Maksumenetlus/Maksussysteem/>

Kordamisküsimused

1. Millest koosneb Eesti maksusüsteem?
2. Nimetage riiklikud maksud ja selgitage nende olemust.
3. Nimetage kohalikud maksud ja selgitage nende olemust.
4. Kirjeldage Eesti sotsiaalkindlustusmaksete süsteemi.
5. Selgitage Eesti kolmesambalist pensionisüsteemi ning põhjenda selle vajalikkust.

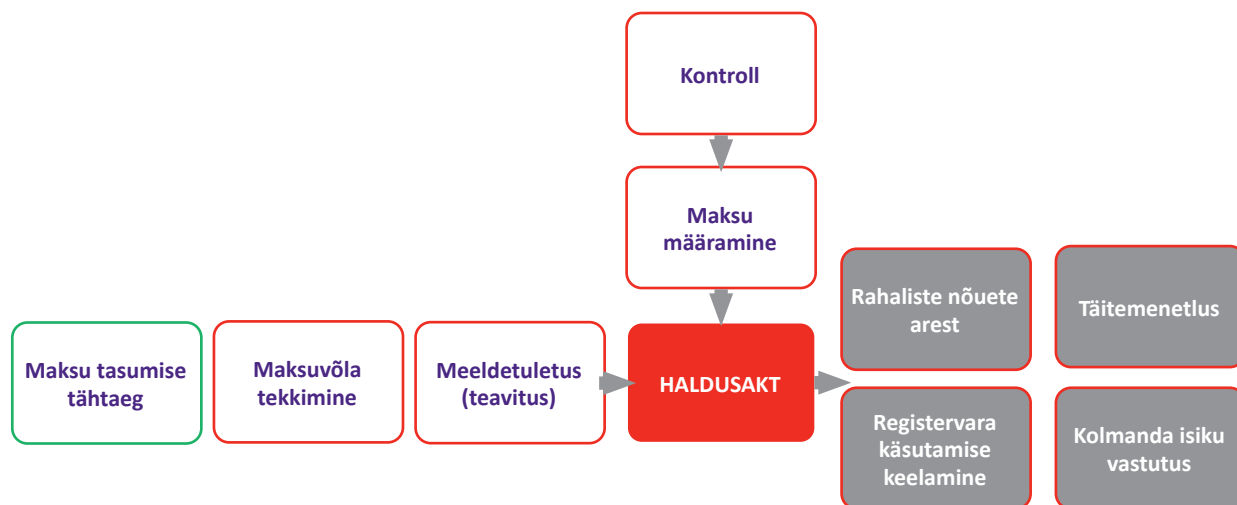
4. MAKSUVÕLAD: TASUMINE JA SISSENÕUDMINE

Nii nagu maksustamine on ka võlgu võtmine ja võlgu andmine üks ühiskonna arenguga tekkinud vanimaid inimestevusi. Võib isegi väita, et tänapäeva ühiskond soosib laenamist ja võlgu olemist ning tõenäoliselt jääks elu võlasuheteta lihtsalt seisma. Teisisõnu on ühiskond laenamisega omaks võtnud võlgu elamise mudeli ning kinnistanud sellega võlgu elamise stiili. Ka maksuõigussuhe on võlasuhe maksumaksja ja riigi vahel, kuid siin ei saa riik soosida võlgu elamist riigitulude arvelt, sest maksutulude vähenemise korral võib avaliku halduse kulude finantseerimine muutuda raskemaks.

Just võlgu elamise vältimiseks riigitulude arvelt on seadusandja ette näinud maksuvõlgade sundtäitmise võimalused. Sundtäimisega kaitstakse avalikku huvi ja kindlustatakse ühiskonnas laiemas mõttes õiguskindlust (Alekan 2010). Kõik avalik-õiguslikud rahalised nõuded (nt maksud, trahvid) on sundtäidetavad. Seejuures on maksuhaldur ainus institutsioon, kelle pädevuses on sarnaselt kohtutäituriga esmaste täitetoimingute sooritamine (nt pangakonto või töötasu arestimine, registervarale käsutamise keelumärkide seadmine) (Randlane 2016: 8).

Maksuvõla all mõistetakse tähtpäevaks tasumata jäetud maksumummat ja sellelt arvestatud intressi (MKS § 32). Maksuvõlana saab seega käsitleda nii tähtpäevaks tasumata riiklikku või kohalikku maksu, sundkindlustusmakset kui ka keskkonnatasusid ja teekasutustasu (MKS § 3). Üks maksuvõla osa on intress, mida võib nimetada maksumaksjate tasumisega viivitamisest tulenevalt määratud lisamakseks. Seadusandja käsitluses on intressil kaks eesmärki: motiveerida maksumaksjat tasuma makse õigel ajal ning riigi huvide kaitse.

Maksuvõla sissenõudmine on lihtsustatult näha joonisel 4.

Joonis 4. Maksuvõla sissenõudmine. Allikas: Randlane 2016: 48, täiendatud

Õpitulemused: õpilane

- 1) teab, mis on maksuvõlg ja tasumata maksuvõlalt arvestatud intress;
- 2) teab, millised on maksuhalduri võimalused maksuvõla sissenõudmiseks;
- 3) teab maksuvõla ositi tasumise võimalusi;
- 4) mõistab maksude õigeaegse tasumise vajadust.

Mõisted:

- 1) **maksuvõlg** (*tax arrears*) – tähtpäevaks tasumata maksusumma, tollivõlast tulenev maksusumma, maksu maksjale alusetult tagastatud või tasaarvestatud maksusumma ning nendelt summadelt arvestatud intress (MKS § 32);
- 2) **intress** (*interest*) (maksukohustuslase makstav intress) – tähtpäevaks tasumata maksusummalt arvestatud lisamakse (maksusummalt 0,06% päevas), mida arvestatakse tähtpäevale järgnevast päevast kuni tasumise päev kaasa arvatud (MKS § 115 lg 1, § 117 lg 1);
- 3) **maksuhalduri täitetoimingud** (*enforcement action by tax authority*) – loetletud MKSi §-s 130, näiteks käsutamise keelumärke seadmine võlgniku varale, sissenõude pööramine võlgniku rahalistele õigustele (nt pangakonto arestimine, töötasu arestimine), väärtpaberite või väärtpaberikonto blokeerimine;
- 4) **maksuvõla tasumise ajatamine** (*payment of tax arrears in instalments*) – makseraskustes maksukohustuslase maksuvõla tasumine maksegraafiku alusel (MKS § 111).

Kasutatavad allikad

1. A. Alekand (2010). Täitemenetlusõigus. Juura
2. Maksu- ja Tolliamet. Võlapäring: <https://apps.emta.ee/saqu/public/taxdebt?lang=et>
3. Maksukorralduse seadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/106112019009>
4. K. Randlane (2016). Maksuvõlgade sissenõudmine. Sisekaitseakadeemia
5. Teatmik.ee: <https://www.teatmik.ee/>
6. Õpiobjekt „Maksuvõla tasumise ajatamine“: <http://stud.sisekaitse.ee/Randlane/Ajatamine/>
7. Õpiobjekt „Maksuvõlgade sundtäitmise protsess“: <http://stud.sisekaitse.ee/Randlane/Sundtaitmine/>
8. Äriregister, ettevõtja otsing: <https://ariregister.rik.ee/lihtparing.py>

Teema käsitlemine (4 tundi)**Maksuvõlg ja selle tasumise ajatamine (2 tundi)**

- I. Eelhäälestus (15–20 min)
Arutelu:
 - 1) kui palju on Eestis maksuvõlglast (nii ettevõtteid kui ka üksikisikuid);
 - 2) kui suur on tasumata maksusumma kokku;
 - 3) mis on peamised põhjused, miks maksud tähtajaks tasumata jäävad või ei tehta seda üldse.
- II. Õppimine (60 min)
Maksuvõlg: olemus, sissenõudmine, tasumise ajatamine. Maksusaladus, maksuvõla avalikkus. Arutelu, kust saab infot isikute maksuvõla kohta, kas see on avalik ja mil määral.
Ülesanne 1. Maksuvõla päringud
Ülesanne 2. Kaasused (maksuvõlad)
- III. Kokkuvõte (10 min)
Tagasiside kaasuste kohta, kokkuvõttev arutelu

Maksuhalduri täitetoimingud (2 tundi)

- I. Eelhäälestus (10 min)
Kordamisülesanne 3. Maksusaladus
- II. Õppimine (60 min)
Maksuvõla sissenõudmise tervikprotsess (joonis 4). Maksuhalduri täitetoimingud: pangakonto ja töötasu arestimine, registervara käsutamise keelamine
Ülesanne 4. Kaasused (maksuvõla sissenõudmine ja maksuhalduri täitetoimingud)
- III. Kokkuvõte (20 min)
Ülesanne 5. Ristsõna koostamine

Ülesanne 1. Maksuvõla päringud

Sissejuhatav arutelu, mille keskne küsimus on, miks on vaja makse õigel ajal tasuda. Keskenduda tuleks lisaks sellele, et maksumaksjate ebarahuldava maksukäitumise tõttu ei saa riik teha kulutusi planeeritud mahus, ent ka sellele, et tasumata maksukohustused võivad mõjutada nii eraisiku tulevast karjääri kui ka äriühingu usaldusväärsust ehk teisisõnu, meie käitumisest jääb jälj.

Järgneb infootsingu arutelu ja ülesanne. Kust saab infot isiku (nii eraisiku kui ka ettevõtja) maksuvõlgade kohta? Pärast arutelu suunab õpetaja õpilased nii äriregistrisse (<https://ariregister.rik.ee/lihtparing.py>) kui ka Maksu- ja Tolliameti võlapäringusse (<https://apps.emta.ee/saqu/public/taxdebt?lang=et>) ning tutvustab ka teatmik.ee võimalusi. Õpetaja valmistab tunniks ette loetelu võimalikest huvitavatest objektidest (ainult nimed) Maksu- ja Tolliameti kodulehel oleva võlglaste nimekirja või meedias kajastust leidnud ettevõtjate või ettevõtete alusel. Õpilaste ülesanne on nimede juurde otsida registrikoodid ning selle alusel teha võlapäringud. Ülesannet võib teha nii üksi kui ka paaris. Ülesandele järgneb kokkuvõttev arutelu.

Ülesanne 2. Kaasused (maksuvõlad)

Ülesanne lahendatakse kas üksi-, paaris- või rühmatööna õpetaja otsuse põhjal. Kaasused võib ka rühmade vahel ära jagada. Klassiarutelu käigus tutvustab iga rühm oma juhtumit ja lahendit. Kaasuste läbitöötamise järel korraldatakse ühisarutelu.

Aia Maasikal on tasumata maamaks 115 eurot, millest 15 eurot on maksusummalt arvestatud intress. Aia elukaaslane Tormi Hoiatus pöördub maksuhalduri poole, et teada saada, kas Aial on võlg või mitte.

- Kas Tormi saab maksuhaldurilt infot Aia võlgade kohta?
- Mida vastab maksuhaldur?

Aita-Leida Kuusepuu jätab tasumata maamaksu 150 eurot ning varasemast ajast on tal Maksu- ja Tolliameti kliendiandmebaasi kohaselt tasumata ka maamaksu intressi 20 eurot. Samas tasus proua järgmise kuu eest ette sotsiaalmaksu 160 eurot.

- Mis summalt arvestatakse intressi?

Maksumaksja Kaval Antsul tekkis 20.07.2019 maksukohustus, mille järgi pidi ta maksma maksuhaldurile 1000 eurot. Kaval Ants seda ei teinud ja tekkis maksuvõlg, mille ta tasus 01.08.2019.

- Mis perioodi eest arvestatakse intressi?

Ühelkenal talvehommikul leiad oma postkastist ümbriku, mille on saatnud Maksu- ja Tolliamet. Kirjas väidetakse, et oled jätnud riigile tasumata tulumaksu 100 eurot.

- Mis on tasumise kuupäev?

Porgandi Pillel on maamaksus põhivõlg 68 eurot ja intress 5 eurot. Pille soovib aga maksuhaldurilt tõendit maksuvõlgade puudumise kohta.

- Kas tema taotlus rahuldatakse ja ta saab võla puudumise tõendi?
- Kui suur on maksuvõlg?

Maksu tasumise tähtpäev oli 10.10.2019, mille kohaselt tuli tasuda deklaratsiooni alusel 6000 eurot Maksu- ja Tolliameti tulukontole. Ülekanne tehti aga alles 16.10.2019.

- Mis perioodi eest arvestatakse intressi?

Maksumaksja sattus ootamatult ajutistesse makseraskustesse ning vajab maksude maksmisel pisut ajapikendust. Erinevaid riiklikke makse on vaja tasuda umbes 60 000 eurot ning igas kuus lisandub jooksev maksukohustus vähemalt 10 000 eurot.

- Palun nõustage maksumaksjat, mis võimalused tal on tasuda maksusumma talle sobivatel tingimustel ning mis oleks kooskõlas ka kehtivate regulatsioonidega.

Ülesanne 3. Maksusaladus

Arutlege ja hinnake ühiselt, kas ülesandes toodud väide on maksukorralduse seaduse mõistes avalik info, mida võib avalikustada igähele, või on see maksusaladus. Vajaduse korral arutlege iga punkti üle.

1. Tuludeklaratsiooni järgi juurde makstav maksusumma, mille tasumise tähtpäev on saabunud
2. Ajatamise tagamisega seotud info
3. Andmed esitamata käibedeklaratsiooni kohta
4. Jõustunud kohtulahend maksuvaidluses
5. Tasumata sotsiaalkindlustusmaksed
6. Info maksumaksja töötasu suuruse kohta
7. Tasumata käibemaksult arvestatud intress
8. Maksuvõla tekkimise aeg
9. Aegunud maksusumma
10. Maksumaksja äripartnerite kontaktid
11. Maksuvõla tasumise ajakava lõppemise aeg
12. Avaliku tähelepanu all oleva poliitiku maksuvõla menetlemise info, kui meedia seda nõuab
13. Maksumaksja tegevusala
14. Maksuhalduri täitetoimingud, mis on konkreetse maksuvõla sissenõudmiseks sooritatud
15. Andmed maksumaksja residentsuse kohta
16. Ettevõtte käibemaksukohustuslase number
17. Maksuvõla summa, sh kustutatud maksuvõlad
18. Maksuhalduri ametniku käsutuses olev avalikest andmekogudest saadud teave
19. Äriühingu juhatuse liikmete nimed
20. Ettevõtte esitamata deklaratsioonid ja tasumata maksukohustused

Ülesanne 4. Kaasused (maksuvõla sissenõudmine ja maksuhalduri täitetoimingud)

Ülesanne lahendatakse kas üksi-, paaris- või rühmatööna õpetaja otsuse alusel. Kaasused võib ka rühmade vahel ära jagada. Klassiarutelus tutvustab iga rühm oma juhtumit ja lahendit. Kui kaasused on läbi töötatud, arutletakse asja üle ühiselt.

Füüsilisest isikust ettevõtjal on käibemaksuvõlg 10 000 eurot, mille kohta maksuhaldur tegi ettevõtjale 1. septembril korralduse koos sundtäitmise hoiatusega.

- Millal peab maksumaksja maksuvõlad korralduse järgi tasuma?

OÜ-l on ajatatud käibemaksuvõlg 30 000 eurot, mis on tagatud üksikisiku käendusega. 15.12 saabuval graafiku järgsel maksu tasumise kuupäeval OÜ aga osamakset ei tasu.

- Mis saab edasi?

Maksuhaldur alustab maksuvõla sissenõudmist ning saadab maksumaksjale korralduse tasuda maksuvõlg 10 päeva jooksul. Ettevõtte aga ei tasu maksuvõlga selle perioodi jooksul.

- Kas maksuhaldur saab võla sissenõudmiseks pöörduda kohtutäituri poole?
- Mis on makshalduri võimalused nõuda maksuvõlg sisse?

Ettevõtte ABC ei suuda oma kohustusi täita ning maksuvõlg on juba 50 000 eurot. Ettevõttel on küll vara, kuid tema pangakontod on tühjad ning Maksu- ja Tolliametil ei õnnestu maksuvõlga sisse nõuda.

- Kas on veel mingi võimalus ettevõttelt maksuvõlg sisse nõuda?

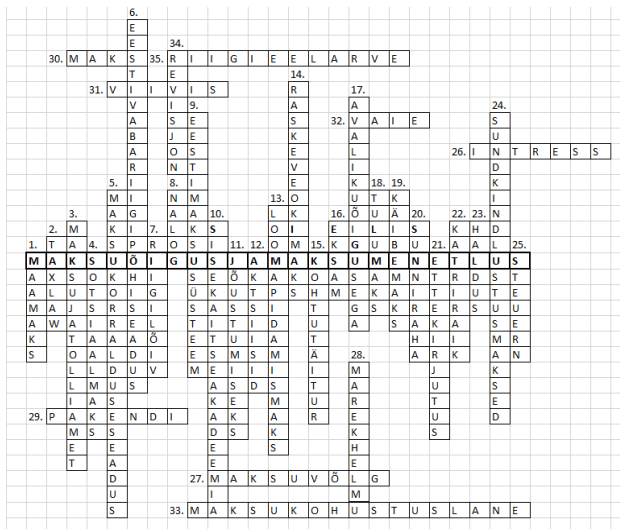
Maksu- ja Tolliamet arestib Mardi pangakonto maksuvõla suuruses summas ehk 2000 eurot. Mardi pangakontol on aga 2200 eurot.

- Kui suur summa kantakse Mardi maksuvõla katteks? Pange tähele, et Martil on kaks lasteaiaaalist last.

Ülesanne 5. Ristsõna koostamine

Koostage koos pinginaabriga ruudulisele paberile või veebikeskkonnas elektrooniline ristsõna (vt töövahendeid nt <https://koolielu.ee/tools/?tag=rists%C3%B5na>), mille pealause on vähemalt 10 tähte pikk. Küsimused ja lahendus sõnad peavad olema seotud läbitud teemaga või laiemalt maksunduse kursusega.

Näidis:

Iseseisvaks õppimiseks ja kordamiseks

1. Õpiobjekt „Maksuvõla tasumise ajatamine“: <http://stud.sisekaitse.ee/Randlane/Ajatamine/>
2. Õpiobjekt „Maksuvõlgade sundtäitmise protsess“: <http://stud.sisekaitse.ee/Randlane/Sundtaitmine/>

Kordamisküsimused

1. Mida nimetatakse maksuvõlaks? Tooge näiteid.
2. Selgitage intressi olemust. Mis on selle kehtestamise eesmärk?
3. Mis on maksuhalduri võimalused maksuvõlga sisse nõuda?
4. Selgitage, mis võimalusi saab maksumaksja kasutada ajutiste makseraskuste korral maksuvõla tasumiseks ja mis tingimustel?
5. Nimetage maksuhalduri täitetoiminguid ja tooge näiteid.

5. MAKSUÕIGUS-RIKKUMISED

Mida me saame teha, et meie maksuasjad oleks korras? Esmalt tuleb kindlasti jälgida, et maksud on deklareeritud ja tasutud õigel ajal, kuid mitte ainult. Deklareerimisel tuleb esitada korrektseid ja tõeseid andmeid, sest reeglite järgimata jätmine toob kaasa õigusrikkumisega seotud tagajärjed. Nii on maksualased väärted näiteks maksukohustuse varjamine, maksuhalduri tegevuse takistamine, aktsiisiga maksustatavate kaupadega seotud rikkumised, mõõturi või tõkendi rikkumine (MKS ptk 15). Maksukuritegude koosseisud on nimetatud karistusseadustikus (KarS) ja maksualased väärted maksukorralduse seaduses (MKS). Seejuures on loobutud maksukoosseisude eristamisest maksukohustuse järgi. Väärteo ja kuriteo eristamise kriteerium on see, kui suur summa riigile maksudena laekumata jäi või siis välja peteti. Kui see summa jääb alla suure kahju piiri, siis on tegemist väärttega, ja kui summa ületab suure kahju piiri, siis on tegemist kuriteoga (Maksukorralduse seaduse seletuskiri § 153¹).

Õpitulemused: õpilane

- 1) teab karistusõiguse üldiseid põhimõtteid, eristades väärtegu ja kuritegu;
- 2) teab, mis on maksualased väär- ja kuriteod;
- 3) mõistab karistuse eesmärgi.

Mõisted:

- 1) **süüteod** (*offences*) – riigi poolt karistatavate tegude üldmõiste;
- 2) **väärted** (*misdemeanours*) – teod, mis vajavad riiklikku hukkamõistu, kuid kuna need ei ole niivõrd ohtlikud, siis on nende karistused võrreldes kuritegudega väiksemad;
- 3) **kuriteod** (*criminal offences*) – rohkem ühiskondlikku hukkamõistu väärivad teod, mis on kõrgema karistusmääraga kui väärted;
- 4) **maksude vältimine** (*tax avoidance*) – maksude optimeerimine ehk maksudest kõrvale hoidumine seaduslikul viisil, st maksukoormuse vähendamine, kasutades selleks legaalseid võimalusi;
- 5) **maksudest kõrvale hoidumine** (*tax evasion*) – tahtlik tegu, mille puhul isik käitub teadlikult ebaausalt eesmärgiga maksukohustust vähendada illegaalseid võtteid kasutades.

Kasutatavad allikad

1. Karistusseadustik: <https://www.riigiteataja.ee/akt/103012020016>
2. Maksukorralduse seadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/106112019009>
3. Maksukorralduse seaduse seletuskiri: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/maksu-ja-tollipoliitika>
4. Video „Ühe OÜ lugu“: <https://www.youtube.com/watch?v=4rSmj2ZB01A>

Teema käsitlemine (2 tundi)

- I. Eelhäälestus (15–20 min)
5 minutit arutelu paaris. Milleks on vaja karistusi? Järgneb arutelu suuremates rühmades või terve klassiga.
- II. Õppimine (60 min)
Sissejuhatus karistusõigusesse, süüteo mõiste, maksuõigusrikkumised ja nende eest kohaldatavad karistused
Ülesanne 1. Diskussioon süütegude olemusest, nende liikidest ning karistamise eesmärgist nii laiemas kui ka maksusüütegude kontekstis
- III. Kokkuvõte (10 min)
Video „Ühe OÜ lugu“ (<https://www.youtube.com/watch?v=4rSmj2ZB01A>)

Ülesanne 1. Diskussioon süütegude olemusest, nende liikidest ning karistamise eesmärgist nii laiemas kui ka maksusüütegude kontekstis

Diskussiooni pidamiseks on mitu valikut. Võib alustada väiksemate rühmade aruteludest kuni klassiaruteluni. Diskussiooni alustatakse üldistest küsimustest ja minnakse üle konkreetsetele näidetele, mille põhjal selgitatakse süüteo olemust ning võimaliku karistuse kujunemist, arvestades karistuse eesmärke.

Abistavad küsimused

1. Mis õigushüvesid teate?
 - Kollektiivsed ja individuaalsed õigushüved
2. Mis õigushüve kaitstakse maksualaste süütegudega?
 - Aus ja usaldusväärne majanduskeskkond
3. Mis tingimused peavad olema täidetud, et saaks inimese vastutusele võtta?
 - Tegu peab vastama süüteokoosseisule, olema õigusvastane ja süüline.
4. Kuidas eristada väärtegusid kuritegudest?
 - Karistuste liikide kaudu
5. Mis on karistamise alus ja eesmärk?
 - KarS § 56

Kordamisküsimused

1. Kuidas jagunevad süüteod?
2. Mis on karistusõiguse ülesanne ja karistamise eesmärk nii üldises kui ka maksusüütegude kontekstis?
3. Mis seadustes on sätestatud maksusüüteod?
4. Mis õigushüve kaitstakse maksusüütegude karistatavusega?
5. Kes (mis asutus) selgitab välja maksusüütegusid ja uurib neid?

Autoriõigus: Sisekaitseakadeemia 2020

Kaanefoto: Sisekaitseakadeemia kogu

Metoodiline nõustaja: Mare Oja

Keeletoimetaja: Ene Sepp

Makett: Jan Garshnek

ISBN 978-9985-67-315-7 (pdf)

www.sisekaitse.ee/kirjastus